

**Posudek bakalářské/magisterské diplomové práce
Posudek - Závěrečná práce - CZV**

Student: Žaneta SVOBODOVÁ

Obor: ČJ - D

**Název práce v českém jazyce: Kolektivizace českého venkova v literatuře
50. a 60. let**

**Název práce v anglickém jazyce: Collectivization of Czech countryside
in Literature of 1950s and 1960s**

Vedoucí práce: Mgr. Ina Píšová

Oponent práce: prof. PhDr. Tomáš Kubíček, Ph.D.

Žaneta Svobodová předkládá ve své diplomové práci textovou analýzu literární reflexe kolektivizace československého venkova v padesátých a šedesátých letech. Klade si za cíl sledovat, na jakých úrovních literárního díla probíhá schvalování, zpochybnění či odmítnutí procesu, který představoval jeden z pilířů transformace státu v socialistické zřízení, a tedy i jedno z ústředních témat dobové literatury.

Práce je svou povahou interpretační, přičemž samotný výklad je vsazen do patřičného ideologického, kulturního a historického rámce (kap. 1, 2 a 4). Opírá se přitom o relevantní sekundární literaturu (Janoušek, Šámal, Příbáň, Hodrová), jejíž poznatky v textu průběžně využívá. Diplomantka nemá ambice podat vyčerpávající přehled sekundárních zdrojů k tomuto tématu, vybírá jen ty, které jsou pro analýzu produktivní. Neopomíná přitom ani starší literárněhistorické práce, které dnes považujeme za ideologicky zatížené (Rzounek, Ijezuitov), ale představují cenný zdroj k pochopení dobové estetické normy. Oba typy sekundárních textů jsou v práci důsledně rozlišovány.

Jako potenciálně problematická se v případě tohoto tématu jeví volba primárních textů. Literární analýzy ideologicky zatíženého materiálu mají mnohdy tendenci vystačit si s víceméně nahodilým výběrem atraktivních textových a motivických fragmentů dokládající "bizarní" estetiku této epochy a na jejich základě formulovat (nepříliš produktivní) zobecnění o "odchylce", kterou socialistický realismus v dějinách české literatury představuje. Žaneta Svobodová tomuto zjednodušení nepodlehla, její pohled je všímavější, motivy jsou nacházeny a interpretovány s řemeslnou poctivostí.

Kolektivizace představovala dobově exponované téma, jehož umělecké zobrazení bylo mimořádně žádoucí. Diplomantka se tedy musela obeznámit s nemalým množstvím primární literatury, z něhož se do samotné analýzy dostala jen menšina. Vznikl tak reprezentativní korpus deseti textů, které

zachycují vývoj literární reflexe procesu kolektivizace od raných padesátých let až po “mladší” vlnu románu budovatelské deziluze přelomu šedesátých a sedmdesátých let (Kantůrková, Klánský). Autorka záměrně pracuje jak s kanonickými díly (Řezáč, Říha), tak s texty drobnějšími a méně známými (Pleva, Trefulka). Jako vedoucí práce oceňuji, že tento promyšlený výběr provedla diplomantka víceméně sama a že se ukázal být plně funkční.

Středobod práce představuje kategorie postav, která je nositelem ideologického náboje díla. Právě jednotlivé postavy jsou hybnou silou kolektivizačního procesu, stejně jako projekční plochou jeho (ne)úspěchu. S ním úzce souvisí omniprezentní motiv Jednotného zemědělského družstva, který slouží (podobně jako prostor československého pohraničí) nejen jako pomyslná “testovací plocha” celé socialistické transformace, ale především jako prostor ideologické konverze a indoktrinace jednotlivých postav (3.2.1).

Diplomantka si zde správně všímá, že družstvo bývá zobrazováno nejen jako nositel technologického pokroku, ale především jako vyústění jakési „dějinné nutnosti” narovnávací tradiční sociální nerovnosti českého venkova (např. Plevova *Jediná cesta*). Charakteristika družstva se tak často děje nikoliv skrze konstatování, čím družstvo je (zde se tápe podobně jako u jiných ústředních kategorií socialistické ideologie, např. samotného socialistického realismu), nýbrž skrze to, čím není: tedy negativním vymezením vůči různým formám sociálního řádu minulosti.

Kapitola 3.2.4 předkládá inovativní tezi, že dominantní figurou transformace českého venkova představuje metafora továrny, neboť narušením původní vazby člověka na půdu se venkov proměňuje v mechanizovaného masového producenta potravin.

Kapitoly věnované zobrazení již kolektivizované vesnice (kap. 5.2.1) ve společensko-kritických prózách šedesátých let považuji za interpretační vrchol práce. Ty kolektivizaci ukazují jako rozvratný proces, jenž zcela ztratil ambici nastolit onu „dějinou spravedlnost” a jehož důsledků nezůstávají ušetřeni ani jeho samotní strůjci. V této souvislosti si cením postřehu, že jistý paradoxní aspekt najdeme již v ideologicky silně nabitých prózách padesátých let: “*i v nich jako by šlo budovatelské úsilí samo proti sobě, vesnici nekultivovalo, ale naopak ji učinilo divokou a zrádnou*” (s. 85).

Diplomantka správně konstatuje, že na počátku šedesátých let navzdory kritickému tónu nedochází ke zpochybnění kolektivizace jako klíčového transformačního principu, kritika zde zůstává na úrovni systému fungování konkrétních společenstev, zatímco pozdní šedesátá léta už ji otevřeně pojmenovávají jako příčinu rozkladu tradičního venkova.

Cenné jsou zejména závěry vzešlé z analýzy forem represí a (nejen) symbolického násilí - stigmatizace, vylučování a perzekuce - páchaného ve jménu kolektivizace: zatímco v padesátých letech je toto ještě přijatelné jako nezbytná daň, argumentace ve prospěch nutné represe se postupně vytrácí. Autorka v této souvislosti rozkrývá, že jednání “ve jménu” kolektivizačního procesu má podstatně více vrstev, než jak by se mohlo jevit na první pohled (např. vyhnání sedláka Chladila z románu *Smuteční slavnost* Evy Kantůrkové). Tedy že zdánlivě ideologické jednání některých postav

má zcela neideologickou motivaci a cíle. Autorčinu schopnost jemnočení a citlivé interpretace dokládá v tomto duchu provedená analýza postavy sedláka Hrazděny z *Vyhnanství* Mojmíra Klánského, který představuje nositele pozitivního selství, pro něž v novém systému není místo, a který se stává obětí absurdních podob systémového násilí.

V duchu postrevizionistické historiografie se v této diplomové práci moc jeví nikoliv jako bipolární vztah režim-oběť, nýbrž jako výslednice sociálních vztahů mezi konkrétními aktéry. Zde se otevírá prostor pro další reflexi podob a mechanismů moci v socialistickém zřízení, jaká se v posledních letech děje na půdě sociálních dějin (práce Michala Pullmanna, Matěje Spurného či Pavla Koláře).

Jako výraznou kvalitu práce hodnotím mimořádnou úroveň akademického psaní: autorka využívá neobvykle bohatý, termonologicky ukotvený jazyk a své teze formuluje s přesností zkušeného interpreta.

Svojí myšlenkovou originalitou a promyšlenou argumentací přesahuje diplomová práce Žanety Svobodové standard magisterských prací na této fakultě. Ráda ji proto doporučuji k obhajobě.

V Praze dne

.....
Podpis